

מדריך לכתיבת עבודה אקדמית

(תולדות האמנות)

תוכן העניינים

עמ'	
3	הקדמה
4	I. מבנה העבודה
4	עמוד כותרת
4	הקדמה
5	ראשי פרקים
5	מבוא
5	גוף העבודה
5	סיכום
6	הערות
9	רשימת יצירות
10	צילומים
11	רשימת מקורות (ביבליוגרפיה)
14	II. כללים טכניים לכתיבת העבודה
14	ספרות ומספרים
14	הדגשת הטקסט
15	כינויי שם, תרגום שמות וראשי תיבות
15	כללי ציטוט
16	III. נספחים
16	דוגמא לעמוד שער
17	דוגמא לעמוד תוכן העניינים
18	דוגמא לרישום הערות בשיטה אירופאית
19	דוגמא לרישום הערות בשיטה האמריקאית
20	דוגמא לרשימת מקורות בשתי השיטות

הקדמה

מטרת חוברת זו היא להקנות לסטודנטים עקרונות בסיסיים והנחיות לכללים המקובלים בכתובת חיבור עיוני-אקדמי. בניגוד לצורות כתיבה אחרות, חיבור זה אינו יכול להסתמך בלבד על ידע אישי או ניסיון, אלא הוא פרי מחקר ובדיקת מקורות מידע שונים ומגוונים. כל חיבור אקדמי הינו בבחינת סיכום של מחקר, אך לעולם לא איסוף או סיכום פשטני של דעות חוקרים אחרים, אלא הצגת נושא – בעיה או דעה – ואישושו באמצעות מקורות מידע שנבדקו, אומתו ועומתו עם עובדות ודעות אחרות. את כל אלה יש להציג בעבודה בצורה בהירה, זהירה ואחראית, תוך הפניית הקורא אל המקורות. כמו כן, על החיבור להיות מושתת על כללי כתיבה ברורים ומוסכמים ומקובלים בכל העולם האקדמי.

בחלק הראשון של החוברת מובאים הסברים מפורטים לאופן הטיפול בכל אחד ממרכיבי העבודה, ובחלקה השני מספר כללים ועקרונות טכניים לכתובה.

I. מבנה העבודה

היקף העבודה: מקובל שעבודת פרו"ס מכילה בין 10 ל-15 עמודי טקסט (נטו, ללא הערות, רשימות וצילומים), כאשר ההדפסה היא ברווחים של שתי שורות (פונט 12). עבודה סמינריונית מכילה בין 20 ל-25 עמודי טקסט (נטו, ללא הערות, רשימות וצילומים), כאשר ההדפסה היא ברווחים של שתי שורות (פונט 12). אין לעבור את מכסת העמודים שקובע המרצה, כי המכסה קובעת את היקף ועומק הדיון בנושא.

חלקי העבודה: העבודה מורכבת בדרך כלל מהחלקים הבאים (כולם או חלקם, על פי אופי העבודה והיקפה). חלקים אלא יובהרו ביתר הרחבה בהמשך:

- עמוד כותרת
- הקדמה
- ראשי פרקים (או תוכן עניינים)
- מבוא
- גוף העבודה
- סיכום
- הערות
- רשימת יצירות
- צילומים
- רשימת מקורות (או ביבליוגרפיה)
- נספחים (אם יש)

עמוד כותרת (ראה דוגמא בעמוד 17).

בעמוד הראשון יש לכתוב אך ורק את הפרטים הבאים:
 למעלה: שם הפקולטה, שם המחלקה שבו מתקיים הקורס, שם הקורס, מסגרת הקורס (שנתי או סמסטריאל), ושם המרצה.
 באמצע, במרכז: מסגרת העבודה (עבודת סמינריון, עבודת פרוסמינריון וכדומה), ונושא העבודה (שם / כותרת).
 למטה מימין: פרטי התלמיד/ה: שם, מספר, חוג, סטאטוס (שנה ותואר היעד), ותאריך הגשת העבודה.

הקדמה

ההקדמה אינה מבוא; היא מקדימה את העבודה עצמה ולכן מקומה אחרי עמוד השער, אך לפני ראשי הפרקים. מטרתה רישום הצדדים האישיים והטכניים הכרוכים בכתיבת הספר / עבודה: מניעים אישיים או אחרים לבחירת הנושא, הערות על שיטת המחקר או מצב המחקר, קרבה לנושא, דברי תודה לאלה שסייעו במחקר ובכתיבה, וכדומה. לעיתים ההקדמה נכתבת על ידי אדם אחר, דבר האופייני בעיקר לעבודות רחבות היקף. בעבודה בסדר גודל מצומצם (פרוסמינריונית וסמינריונית) לא נהוג לכתוב הקדמה.

ראשי פרקים

יש למסור לקורא את תוכן העניינים על ידי ציון החלקים והפרקים המרכיבים את העבודה בצורה שיטתית ובהיר. כנגד כל חלק ופרק יש לציין משמאל את מספר העמוד הפותח אותו. אין למספר מימין את מרכיבי הרשימה עצמה.

בעבודות קטנות היקף (כגון פרו"ס) אין צורך בחלוקה לפרקי משנה. בעבודות רחבות היקף יש לציין את מספרי העמודים של פרקי המשנה, אם הם ארוכים ומשקלם כמשקל פרק רגיל. לכל פרק (ופרק משנה) יש לתת כותרת אשר תופיע גם בגוף העבודה; חייבת להיות זהות מוחלטת בין ראשי הפרקים ובין הכותרות בגוף העבודה.

מבוא

המבוא אינו מיועד לפניה אישית אל הקורא ולהצגת שיקוליו או מניעיו הפרטיים של הכותב, אלא הוא נועד להסביר את תוכן העבודה ואת המבנה הכללי שלה; מטרתו להציג בפני הקורא את הבעיות וההנחות שבהן תעסוק העבודה, ואם יש צורך, לעמוד בקצרה על הרקע לנושא, בין אם תקופתי או אחר. המבוא הוא אחד החלקים החשובים בעבודה, לא פחות מכל פרק אחר, דבר שבא לידי ביטוי גם בהיקפו (הוא יכול להגיע עד ל-10% ואפילו 15% מהיקף העבודה). ההחלטה מה לכלול בו תלויה בנושא עצמו, לכן בדרך כלל מומלץ לכתוב את המבוא לאחר השלמת כתיבת העבודה, כי אז הכותב יודע בוודאות במה התמקדה עבודתו, ומה היו כיווני המחקר) שחלקם התגלו, אולי, תוך כדי הכתיבה). עם זאת, אין להתחיל לכתוב מבלי להגדיר מראש, לפחות באופן זמני, את בעיות העבודה ומבלי לבנות ראשי פרקים זמניים שינחו ויכוונו את הכותב בעת פיתוח העבודה.

גוף העבודה

כאן המקום להתמודד עם הבעיות וההנחות של העבודה, דרך ניתוח הרעיונות שנלקחו מתוך החומר הביבליוגרפי ובעזרת ניתוח היצירות. יש להציג את הנושאים הנדונים בכל פרק, ולפתח את הדיון תוך כדי הבאת דעות חוקרים אחרים, תוך הפניית הקורא אל המקורות. יש לחלק את גוף העבודה לפרקים ולתת להם כותרות; שם הפרק חייב לבטא את תוכן פרק והקשר שלו לנושא העבודה. קביעת שמות הפרקים בשלב מוקדם מאפשרת לתכנן, למקד ולהגדיר את הרעיונות שיכללו בו. מסיבה זו רצוי, כחלק משלבי התכנון, לחלק כל פרק לנושאי משנה ואפילו לתת להם כותרות זמניות (גם אם פרקי המשנה והכותרות לא יופיעו אחר כך בעבודה) כדי להגדיר את מבנה העבודה בצורה יותר מפורטת ומסתברת.

אסור לשכוח כי היצירות לסוגיהן השונים הן החומר שעליו מתבססת העבודה. באמצעותן הכותב בודק ומוכיח את רעיונותיו; על כן אין להפריד בין ניתוח רעיוני כללי לבין ניתוח היצירות. כל הנחה או רעיון צריכים להיות מוכחים מיד על ידי דוגמאות מתוך היצירות, וניתוח היצירות מצידו צריך להתקשר עם תוכן הכתוב ולשמש כלי לבדיקה ולהוכחה של הרעיונות. תיאור היצירה איננו מהווה ניתוח!

סיכום

הסיכום מהווה חלק חשוב ומהותי של העבודה, לא פחות מהמבוא. גם מי שלא קרא את העבודה בשלמותה צריך להבין מתוך הסיכום מה היו הרעיונות המנחים את העבודה, כיצד נבדקו ולאילו מסקנות הובילו את הכותב. על כן ברור כי הסיכום חוזר בצורה מרוכזת על דברים שנכתבו בעבודה. חזרה זו היא

אחת ממטרותיו, אך בשום אופן אין היא תכליתו היחידה. הסיכום חייב להדגיש את המסקנות, אם כי לא בהכרח להגיע לפתרונות. המסקנות עשויות להוביל, לעיתים, לפתיחת בעיה חדשה היכולה, בתורה, לשמש נושא לעבודה אחרת.

הערות

להערות שתי מטרות עיקריות: א. הפנייה למקורות האינפורמציה; הבאת דעה או אינפורמציה משנית, אך רלוונטית לחיבור, הן כמידע משלים והן כמידע מבהיר. אינפורמציה משנית היא כל אינפורמציה שבדרך כלל היינו מכניסים בין סוגריים, כי הכללתה בגוף הטקסט עשויה לפגוע ברצף השוטף של הצגת הדברים.

כל כתיבה עיונית מסתמכת על מחקרים ומקורות רלוונטיים וכוללת ציטוטים מתוכם. יחד עם זאת, יש להקפיד שהציטוטים לא יאפילו על דברי הכותב עצמו. לא מקובל להרבות בציטוטים אלא רצוי להביא את הדברים בלשון הכותב, כשהם מוסברים ומפורשים ומקושרים. בכל מקרה של הסתמכות על מקור המובא בגוף העבודה, בין אם כציטוט ישיר או בין אם כפרפראזה בלשון הכותב, יש לציין את שם המקור (בעל הרעיון) ומנין נלקחו הרעיונות או הציטוטים, על ידי מראה מקום מלא ומדויק. ההפניה למקור הכרחית הן מבחינה אתית (אין להשתמש ברעיון שאול מבלי לציין את מקורו) והן מבחינה מתודולוגית, לצורך ביסוס טענת כותב העבודה, וכדי להפנות את הקורא למקור לשם קבלת הבהרה או אינפורמציה נוספת.

רצוי לציין את **שם המקור** גם בטקסט, לפני או תוך כדי הבאת דעותיו, כדי שהקורא יכיר תוך כדי הקריאה את המקורות השונים ויבחין בין המקור לבין פרשנות הכותב. בפעם הראשונה יש לציין את שם המקור במלואו (כולל שם פרטי); השם ייכתב בעברית ואחריו השם בלועזית, בין סוגריים. לאחר מכן יופיע רק שם המשפחה, בעברית. נוהל זה נכון לגבי כל שם של חוקר, אמן, שם של ספר או מאמר, או שם אחר שמופיע בעבודה בפעם הראשונה.

אנו מציעים, מטעמי נוחות ועריכה, לא להשתמש בהערות שוליים אלא בהערות שיבואו במקובץ לאחר הסיכום. במקרה של עבודה רחבת היקף ניתן לחלק את הערות הסיכום לפרקים ולהתחיל את המספור בכל פרק מחדש.

מיקום ומספור ההערות: יש לציין את ההערות במספרים בלבד (ולא בשום סימן אחר). המספר יבוא מעט מעל השורה (מעבדי התמלילים עושים פעולה זו באופן אוטומטי), תמיד לאחר סיום המשפט שבהקשר אליו מובא המקור, צמוד לסימן הפיסוק המסיים את הקטע המובא. רק אם ההערה מתייחסת למילה מסוימת יש למקם את המספר אחרי המילה.

שיטות הפניה למקורות: אנו מודעים לעובדה ששיטות הפניה למקורות הן רבות ושונות, ומשתנות כל הזמן, ולכן לכל מרצה יש דרישות משלו. כפי שניתן לראות בספרים, קטלוגים וכתבי עת, כל הוצאה לאור מפתחת כללים משלה, לפעמים מטעמי נוחות וחיסכון, **שאינם תמיד מדויקים מבחינת הנוהל האקדמי**. כמו כן, הנוהל משתנה מדיסציפלינה אחת לשנייה, ולפעמים גם בתוך המחלקות: למשל, שיטת ההפניה באמנות קלאסית שונה מהשיטה של אמנות מודרנית, כפי שנראה בהמשך.

אנו מביאים כאן שתי שיטות עקרוניות, האירופאית והאמריקאית, המהוות בסיס לרוב השינויים. השיטה האמריקאית המקובלת יותר; למעשה, ההבדלים בין השיטות קיימים בעיקר בצורת ההפניה הראשונה למקור. בכל מקרה, התלמיד חייב בכל מקרה לפנות למרצה לפני כתיבת העבודה ולברר מהי השיטה שהוא מעדיף.

א. הפנייה ראשונה לספר או קטלוג :

בהפניה ראשונה יש להביא את כל פרטי הספר : מחבר, שם הספר, הוצאה, עיר, שנה. סדר הפרטים משתנה משיטה לשיטה. יש להקפיד על שימוש נכון בסימני פיסוק, כי בעזרתם מבין הקורא מתי הוא עובר מפרט אחד למשנהו. ניתן להשתמש רק באות הראשונה של השם הפרטי, בתנאי שעושים זאת בעקביות לכל אורך העבודה, ולא כותבים פעם שם מלא ופעם מקוצר. כאשר המקור בעברית – ייכתבו הפרטים בעברית, כאשר המקור בלועזית יש לכתוב את פרטיו בשפת המקור.

להלן דוגמאות בעברית ובלועזית, על פי שתי השיטות :

שיטה אירופאית

1. רוברט יוז, הלם חדש, עם עובד, תל אביב, 1989, עמ' 20.
2. Herbert Read, A Concise History of Modern Painting, Thames and Hudson, London, 1975, p. 5.
3. William Rubin (ed.), "Primitivism" in 20th Century Art, Ext. Cat., The Museum of Modern Art, New York, 1984, pp. 25-30.

שיטה אירופאית

1. הרברט יוז, הלם חדש, (תל אביב : עם עובד, 1989) עמ' 20.
2. Herbert Read, A Concise History of Modern Painting (London: Thames and Hudson, 1975) p. 5.
3. William Rubin (ed.), "Primitivism" in 20th Century Art, Ext. Cat., (New York: The Museum of Modern Art, 1984) pp. 25-30.

באם המקור נכתב על ידי **כמה כותבים**, ניתן לקצר ולרשום את השם הראשון בלבד ואחריו לכתוב "ואחרים" / "ואחרות", או בלועזית et. al. (קיצור של et alie או et alia). **אפשרות זו קיימת רק בהערות ולא ברשימה הביבליוגרפית.** לדוגמא :

Harper, R. G., et. al., Nonverbal Communication: The State of Art, John Wiley & Sons, New York, 1978.

הערה : רצוי למספר את כל ההערות באותו צד, כדי שהמספרים יבלטו לעין. מאחר ובדרך כלל רוב המקורות הינם לועזיים, רצוי למספר הכל מצד שמאל. אם יש בעיה – ניתן למספר כל שפה לעצמה; המטרה, בסופו של דבר, להבליט את המספרים, כדי שיהיה ניתן למצוא את ההערות במהירות.

הערה נוספת : אין לכתוב שמות באנגלית רק באות גדולה, שכן זהו שיבוש של השפה. יש לציין שכללי האות הגדולה שונים בשפות שונות, ויש לכתוב לפי כללי הכתיבה בכל שפה ושפה. באנגלית יש לכתוב באות גדולה (Capital Letter) כל אות ראשונה בכל מילה (חוץ ממילות חיבור וכדומה).

ב. הפניה ראשונה למאמר (בקובץ ו/או בכתב עת)

בהפניה למאמר יש לציין קודם כל את שם כותב המאמר, אחריו את שם המאמר במירכאות, ורק אחר כך את שם הספר (הקובץ) או שם כתב העת ופרטיו האחרים, על פי השיטה שבחרת. לדוגמא:

1. Judith Gershman, "Daniel Mesguich's Shakespear's *Hamlet*", The Drama Review, vol. 25 no. 2, (Summer 1981) pp. 17-28.
2. Sidney Geist, "Brancusi", "Primitivism" in 20th Century Art, Ext. Cat., ed. by William Rubin (New York: The Museum of Modern Art, 1984) pp. 345-350.

ג. הפניה חוזרת ברצף

בהפניה רצופה לאותו ספר או מאמר, אין צורך פרטים וניתן להשתמש במילה *ibid.*, שהיא קיצור של המילה הלטינית *ibidem* (באותו מקום) ולכן היא מסתיימת בנקודה (גם לפני פסיק), כמקובל בציון קיצור בלועזית. יש המדגישים את המילה בקו, כמו שם של ספר, ויש שלא. בשיטה האמריקנית נהוג לא להדגיש. בעברית משתמשים במילה שם:

1. הרברט יוז, הלם חדש, (תל אביב: עם עובד, 1989) עמ' 20.
2. שם. (בתנאי שההפניה לאותו עמוד. אם מפנים לעמוד אחר יש לציין מספר חדש)
3. שם, עמ' 22.
4. Herbert Read, A Concise History of Modern Painting, (London: Thames and Hudson, 1975) p. 5.
5. *Ibid.*
6. *Ibid.*, p. 7.

ד. הפניה חוזרת שלא ברצף

במקרה זה יש לחזור על שם המחבר (שם משפחה בלבד) ושם הספר בקיצור, מבלי להוסיף פרטים אחרים. צורת הפניה זו זהה בשתי השיטות. לדוגמא:

1. הרברט יוז, הלם חדש (תל אביב: עם עובד, 1989) עמ' 20.
2. Herbert Read, A Concise History of Modern Painting (London: Thames and Hudson, 1975) p. 5.
3. יוז, הלם חדש, עמ' 19.
4. Sidney Geist, "Brancusi", "Primitivism" in 20th Century Art, Ext. Cat., ed. by William Rubin (New York: The Museum of Modern Art, 1984) pp. 345-350.
5. Read, Modern Painting, p. 7.
6. Geist, "Brancusi", p. 349.

בציטוט חוזר ממאמר בכתב עת, יש לציין את שם המחבר ואת שם המאמר במקוצר, או את קיצור שם כתב העת, שנת פרסומו ומספר העמוד. לדוגמא: המאמר בשמו המלא ואחר כך שתי האפשרויות (במקרה זה, ההפניה החוזרת היא לעמוד אחר באותו מאמר):

Judith Gershman, "Daniel Mesguich's Shakespear's *Hamlet*", *The Drama Review*, vol. 25 no. 2, (Summer 1981) pp. 17-28.

Gershman, "Daniel Mesguich's...", p.21

Gershman, *T.D.R.*, 1981, p. 21

ה. הפניה למקור באינטרנט

יש להקפיד על הפיסוק ואותיות גדולות / קטנות בדיוק כפי שהם מופיעים בכתובת האתר :

Paul Martin Lester, "Syntactic Theory of Visual Communication",

<http://www.5.fullerton.edu/les/viscomtheory.html>, 1994.

רשימת יצירות

במונח יצירות נכללות: יצירות פלסטיות, (ציורים, פסלים, מבנים אדריכליים), יצירות מוסיקאליות, סרטים, מחזות ויצירות כתובות, מופעים (הצגות תיאטרון, מחול, קרקס וכדומה), וכן אובייקטים מסוגים שונים המנותחים בעבודה מבחינה ססגונית. יש להביא פרטים מלאים של כל יצירה המוזכרת בגוף העבודה. מכיוון שעבודה זו מיועדת לתלמידי תולדות האמנות, נתמקד בה רק ביצירות פלסטיות.

כל היצירות המוזכרות בגוף העבודה חייבות להופיע בשמן המלא ובהדגשה: בקו, או באות **כהה**, או באות נוטה. רצוי באות **כהה**, כדי להפריד מצורת ההדגשה של מקורות כתובים, אלא אם המרצה דורש אחרת. אין צורך להביא בגוף הטקסט פרטים נוספים, אך בפעם הראשונה יצוין גם תאריך (בסוגריים), כחלק בלתי נפרד משם היצירה: פיקאסו, **העלמות מאביניון** (1907) וכן הפניה לרשימת היצירות (כמפורט בהמשך).

ברשימת היצירות יש להביא פרטים מלאים לכל היצירות המוזכרות, בהתאם לסדר הופעתן בעבודה, או על פי סדר אחר שיקבע. סדר זהה ומספור זהה יחזרו גם בצילומים (אילוסטרציות) שיופיעו לאחר רשימת היצירות, אפילו אם אין רפרודוקציות לכל היצירות שברשימה. **את הרשימה יש לכתוב באנגלית**. הרשימה חייבת להיות **ממוספרת**, כדי שבגוף העבודה תופיע בסוגריים הפנייה ממוספרת לרשימה ו/או לצילומים. דוגמא: פיקאסו, **העלמות מאביניון** (1907) (תמונה מס' 1), או בקיצור: פיקאסו, **העלמות מאביניון** (1907) (תמו' 1), או רק מספר: פיקאסו, **העלמות מאביניון** (1907) (1), במקרה זה רצוי להדגיש את המספר באות כהה.

אופן רישום פרטי היצירות: יש לרשום את פרטי היצירה על פי הסדר הבא: שם האמן, שם היצירה (מודגש), שנת היצירה, הטכניקה בה בוצעה (החומרים), מידותיה, מוזיאון או אוסף, עיר. בין פרט אחד למשנהו **יש לשים פסיק**. הפסיק חיוני, כי הוא מסמן מתי נגמר פרט אחד ומתי מתחיל אחר.

בציור נהוג לציין שתי מידות – גובה ורוחב. המידה הראשונה, משמאל לימין, מציינת את הגובה. **בפיסול** בעבר היה מקובל לציין רק את הגובה, אך כיום מציינים גם רוחב ועומק. מכל מקום, אם כתובה ליד הפסל רק מידה אחת, ללא כל ציון, יש להניח שהכוונה בד"כ למידת גובה. אך לפעמים למשל במקרה של דמות שוכבת, מציינים דווקא את מידת הרוחב. לכן כדאי בכל מקרה לציין באם זה גובה או רוחב.

סדר הרישום משמאל לימין: גובה, רוחב, עומק.

רישום המקור שממנו צולמו האילוסטרציות: אין צורך לציין ברשימה, אלא אם הכותב מעוניין בכל מסיבה כלשהי. יש לציין את המקור אם אין צילומים ליצירה, ולכן יש לכוון את הקורא לספר שבו יוכל למצוא אותה. ההכוונה נעשית בדיוק כמו הכוונה למקור בהערות. לדוגמא: פיקאסו, העלמות מאביניון, 1907, שמן על בד, 243.9X233.7 ס"מ, מוזיאון לאמנות מודרנית, ניו-יורק (רוברט יוז, הלם חדש, עם עובד, תל אביב, 1989, עמ' 20). או, ע"פ השיטה האמריקאית: (רוברט יוז, הלם חדש, [תל אביב: עם עובד, 1989] עמ' 20). בספרים ישנים לא תמיד מופיעים כל הפרטים על היצירות, ולכן יש לחפשם במספר ספרים. אם בשום אופן לא הצלחת לאתר את מקום הימצאו של ההדפס הנידון או מידותיו, יש לציין את המקור בו הופיע צילומו. לדוגמא: רמברנט ואן רין, ישו מטיף, סמוך לשנת 1652, תחריט (א"ה גומבריק, קורות האמנות, עם עובד, 1971, עמ' 305).

רישום הדפסים מסוגים שונים (הקיימים במספר רב של עותקים) יירשמו בדומה ליצירות אמנות אחרות. לדוגמא: פרנצ'סקו גויה, שנת התבונה יוצרת מפלצות, 1799, תחריט ואקואטינט, 13.5X21.3 ס"מ, לוח מס' 43 מסדרת ה"קפריצ'וס", החברה הספרדית, ניו-יורק.

רישום איורים מתוך כתבי-יד: ברישום של איורים מכתבי יד או הדפסים יש להקפיד על ציון מיקומם, כולל מספרם בספריה וזאת במיוחד כאשר מדובר בהוצאה ייחודית, למשל אינקונבולה. לדוגמא:

Speculum Humanae Salvationis, Utrecht ca. 1474-75, Paris, BN, Res. A. 2121.

המאסטרו של רוהאן, "בשורה", ספר השעות של רוהאן, ספריה לאומית, פאריס, Ms. Lat. 9471 fol 45.

נספח צילומים

רצוי למקם את צילומי היצירות כחטיבה אחת בסוף העבודה, לאחר רשימת היצירות ולפני הרשימה הביבליוגרפית. במקום כזה מספיק לציין מתחת לכל צילום את מספר היצירה ברשימת היצירות. **אסור לצלם את היצירה יחד עם שמה ופרטיה מתוך הספר**; אם יש צורך בפרטים, צריך להדפיסם במיוחד, על פי הסדר המקובל.

ניתן לשקול גם את האפשרות של פיזור הצילומים בתוך העבודה, כדי למקם כל יצירה בסמוך לטקסט העוסק בניתוחה. בכלל הקושי לתכנן בצורה מדויקת את שילוב הצילומים בטקסט, ובכלל בעיות טכניות של ההדבקה, רצוי להדביק את היצירות על דפים נפרדים ולשלבם בתוך העבודה. במקרה כזה יש לכתוב מתחת לצילום **גם את מספרו ברשימה וגם את כל פרטי היצירה**.

רשימת מקורות

רשימת המקורות (או ביבליוגרפיה) ממוקמת בסוף העבודה וכוללת את כל המקורות הלא כתובים, כגון תכנית טלוויזיה, וידאו, סרטים וגדומה, וכן את כל המקורות הכתובים שאליהם מתייחסים במסגרת העבודה: ספרים, קטלוגים, מאמרים, או מחזות, שירה, נובלות וכיוצא בזה.

תחילת הרשימה יופיעו הספרים / מאמרים בעברית, **לפי סדר אלפביתי** (על פי שם המשפחה של המחבר), אחר כך יופיעו הספרים / מאמרים בלועזית, **גם הם לפי סדר אלפביתי**. אם רשימת המקורות גדולה, ניתן לערוך חלוקה פנימית, למשל: רשימת ספרים ורשימת מאמרים, או לחלק את הרשימה על פי נושאים.

סדר הפרטים הביבליוגרפיים והפיסוק בין הפרטים מהווים מוסכמה שיש להקפיד עליה. יש להקפיד על כתיבת פרטים מדויקים ומלאים. מטרת הרשימה היא להפנות את הקורא לספר שבו נעזר הכותב, לכן חשוב לציין את **תאריך המהדורה** שבה השתמש הכותב (ניתן להוסיף בסוגריים את תאריך

ההוצאה הראשונה, או לכתוב את שני התאריכים – החדש לאחר המקורי, כאשר בין שני התאריכים יפריד הסימן (;).

הערה: יש לכתוב את פרטי המקורות בשפת הספר ששימש כמקור. אין לכתוב שמות באנגלית רק באות גדולה, שכן זהו שיבוש של השפה. יש לציין שכללי האות הגדולה שונים בשפות שונות, ויש לכתוב לפי כללי הכתיבה בכל שפה ושפה. באנגלית יש לכתוב באות גדולה (Capital letter) כל אות ראשונה בכל מילה (חוץ ממילות חיבור וכדומה).

רישום ספרים שנכתבו ע"י מחבר אחד:

גם כאן קיימות שתי שיטות עיקריות – אירופאית ואמריקאית – מספר רב של וריאציות: סדר הכתיבה זהה כמעט לסדר כתיבת המקורות בהערות (שם כותב, שם הטקסט, הוצאה, מקום, שנה), בהבדל עיקרי: **יש להתחיל בשם המשפחה ואחריו פסיק**, ורק אחר כך השם הפרטי. ההבדל בסדר הכתיבה בין השיטה האמריקאית והאירופאית נשמר גם כאן, אך בשיטה האמריקאית נעלמים הסוגריים שהיו בהערות, לדוגמא:

האזרחי, פ', הפעילות המתבוננת, הוצאת מאגנס, ירושלים, 1965. (שיטה אירופאית)

האזרחי, פ', הפעילות המתבוננת, ירושלים: הוצאת מאגנס, 1965. (שיטה אמריקאית)

Frye, N., Anatomy of Criticism: Four Essays, Princeton University Press, Princeton, 1975.

Frye, N., Anatomy of Criticism: Four Essays, Princeton: Princeton University Press, 1975.

ספרים אחדים של אותו מחבר: כאשר הרשימה כוללת ספרים אחדים של אותו מחבר אין חובה לרשום את שם המחבר כל פעם מחדש: מבחינים שמדובר באותו מחבר בעזרת הדפסה של מספר מקפים (בין 3-5), פסיק ומרווח של שתי נקישות. הסדר הפנימי של הרישום ייקבע על פי שנת ההוצאה, או על פי סדר אלפביתי.

אזרחי, פ', הפעילות המתבוננת, מאגנס, ירושלים, 1965.

----, על היש המושלם: עיונים באפלטון ובקודמינו, מאגנס, ירושלים, 1970.

או על פי השיטה האמריקאית:

האזרחי, פ', הפעילות המתבוננת, ירושלים: מאגנס, 1965.

----, על היש המושלם: עיונים באפלטון ובקודמינו, ירושלים: מאגנס, 1970.

הערה: כאשר שם הספר כולל גם כותרת ראשית וגם תת-כותרת, כמו בספר הנ"ל, תת הכותרת מופרדת מן הכותרת הראשית בנקודותיים, **גם אם אין הדבר כך במקור!** (עם זאת, יש המפרידים בעזרת פסיק, או כותבים בדיוק כפי שכתוב במקור; לכן יש לשאול את המנחה מה השיטה שמקובלת עליו).

רישום ספרים שנכתבו ע"י מספר מחברים:

שני מחברים: רק השם הראשון יופיע בהיפוך (שם משפחה ואחר-כך שם פרטי), שאר השמות יופיעו בסדר הטבעי (שם פרטי ואחר-כך שם משפחה). לדוגמא:

Wellek, R., and A. Warren, The theory of Literature, Harcourt, New York, 1962.

Wellek, R., and A. Warren, The theory of Literature, New York: Harcourt, 1962.

מספר מחברים (למעלה משניים): מילת חיבור ו / and תופיע לפני השם האחרון בלבד:

Harper, R. G., A. N. Wiens and J. D. Matarazzo, Nonverbal Communication: The State of Art, John Wiley & Sons, New York, 1978.

Harper, R. G., A. N. Wiens and J. D. Matarazzo, Nonverbal Communication: The State of Art, New York: John Wiley & Sons, 1978.

מקורות ללא פרטים : כאשר מקום ההוצאה, שם ההוצאה או התאריך לא מצוינים בספר, יש לרשום כך :
Photographic View Album of Cambridge, [England], n.p., n.d.

No date = n.d. no place = n.p.

ספר או קטלוג שמחברו לא ידוע : יופיע ברשימה הביבליוגרפית בסדר א"ב לפי שם הספר. לדוגמה (במקרה זה, תחת האות W):

The World of Learning, 1975-76, 26th ed., 2 vols., N.P, London, 1978.

ספר הכולל מספר כרכים : אם נעזרים בכל הכרכים, יש לציין את מספר הכרכים הכולל ; במקרה אחר, יש לציין רק את הכרך בו נעזרים. לדוגמה (על פי שיטה אירופאית) :

Layons, J., Semantics, 2 vols., Cambridge University Press, Cambridge, 1989.

Layons, J., Semantics, vol. 1, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.

ספר מתורגם : בדרך כלל אין צורך לציין את שם המתרגם אלא מסיבות מיוחדות, למשל בתרגום מחזות ויצירות ספרות אחרות : שקספיר, ויליאם, הסוחר מוונציה, תרגום אבי עוז, מסדה, רמת גן, 1975. כאשר התרגום עצמו הוא נושא לדיון, יופיע שם המתרגם ראשון : עוז, א', מתרגם, הסוחר מוונציה של ויליאם שקספיר, מסדה, רמת גן, 1975.

עבודה שלא פורסמה, כגון דיסרטאציה, יש לרשום את שמה עם מירכאות במקום קו. לדוגמה :

Gans, Eric L., "The Discovery of Illusions: Flaubert's Early Works, 1835-1837" Diss., Johns Hopkins, 1967.

אם הדיסרטאציה כן פורסמה, יש להדגיש את השם בקו ולציין שזו דיסרטאציה.

רישום מאמרים : גם מאמרים מופיעים באותה צורת רישום כמו בהערות, וגם כאן שם המשפחה של כותב המאמר יופיע לפני שמו הפרטי. יש להביא גם את מספרי העמודים של כל המאמר (ורק במקרה של מאמר ; אין להביא מספרי עמודים של פרקים בספרים).

מאמרים בכתבי עת :

Gershman, J., "Deniel Mesguich's Shakespeare's *Hamlet*," The Drama Review 90, vol. 25, no. 2 (Summer 1981), pp. 17-28.

Rosenblum, R., "The Demoiselles d'Avignon Revisited", Art News vol. 72, no. 4. (April 1973), pp. 45-48.

מאמר מתוך ספר שכל המאמרים נכתבו על ידי אותו מחבר :

Arnheim, R., "On the Nature of Photography," in New Essays on the Psychology of Art, University of California Press, Berkeley, 1986, pp. 102-114.

אך אם כל הספר שימש כמקור, אין צורך לפרט את שם המאמרים ולא את מספרי עמודים :

Arnheim, R., New Essays on the Psychology of Art, University of California Press, Berkeley, 1986.

מאמר מתוך ספר, או אנתולוגיה, או קטלוג, הכולל כמה מאמרים של כמה כותבים : אם מובא רק מאמר אחד, יש להתחיל בשם כותב המאמר וכך הלאה, אך לאחר שם הספר יש לציין מי **העורך** (או האוצר), כי רק לפיו ניתן לאתר את הספר. אם היה שימוש בכל הספר (ואפילו בחלקו) יש להתחיל בשם העורך מבלי לפרט את כותבי המאמרים :

Rubin, William (ed.), "Primitivism" in 20th Century Art, Ext. Cat., New York: The Museum of Modern Art, 1984.

ערך באנציקלופדיות, מילונים וספרי עיון : יש להתחיל בכותב הערך ושם הערך ואח"כ לכתוב את יתר פרטי האנציקלופדיה או המילון, כמו במאמר מתוך קובץ.

מאמר בעיתונות יומית :

יחזקאלי, צדוק, "ומי בא לאבא? ישראל", ידיעות אחרונות, (9 בנובמבר 1991), ע' 2, טור 1.
שבועונים :

באר, חיים, "ביאליק: פני המשורר בפני סוחר", מעריב השבוע, (20 בדצמבר 1991), עמ' 62-63.
אופן רישום ראיון אישי :

תומרקין, יגאל, ראיון אישי, 27 ביוני, 1993.

II. כללים ועקרונות טכניים לכתובת העבודה

הכללים מעובדים ומוגשים לפי :

MLA Handbook for Writers of Research Papers, Theses, and Dissertations, New York, Modern Language Association, 1988.

1. ספרות ומספרים

רושמים במילים מספרים קצרים (עד שתי מילים), - אחד, שתיים, מאה, אלפים, שלוש מליון וכדומה. **רושמים בספרות** מספרים ארוכים, שרישומם אינו מסתכם במילה אחת או שתיים. לדוגמא: 131 ; 304 ; 832 ; 552 ; וכדומה.

ניתן לשלב בין ספרות ומילים ברישום מספרים ארוכים, כגון 6-8 מיליון. המגמה הכללית היא למנוע סרבול ולחסוך במקום.

עוד רושמים בספרות : הפניה למספר עמודים, ובצמוד לקיצורים, כגון : מספרים המציינים כמות או מידה (6.75, 9.5, 7\$, 9 ק"ג), וכן כאשר המספר אינו שלם (9.5, 6.75).

מספרים בהשוואה או בהנגדה : ניתן לרשום בשתי דרכים, כגון : 5 מתוך 125 או חמש מתוך מאה עשרים וחמש. אך לא בשתי הדרכים באותה עבודה.

תאריכים : ניתן לרשום בשתי דרכים : 22.7.86 או 22 ביולי 1986, אך לא בשתי הדרכים באותה עבודה. **מאות שנים ועשורים** : ניתן לרשום הן באותיות (המאה העשרים) והן בספרות (המאה ה-20). בכל מקרה יש לרשום באותה צורה באופן עקבי!

במספרים גבוהים ממאה יש להקפיד על פיסוק : 7,654 ולא 7654. **אבל לא במקרים הבאים** : מספרי עמודים (3333), כתובות (ברודוויי, 4132), שנים (1989). עם זאת, במספר שמציין אלפי שנים יש לשים פסיק (20,000 לפנה"ס). במספרים לא שלמים יש לשים נקודה עשרונית ולא פסיק (3.5).

2. הדגשת טקסט בעבודה

הדגשה בקו : הכלל מחייב להדגיש בקו את השמות הבאים : כותרות (שמות) של ספרים, מחזות, פואמות, פמפלטים, עיתונים (יומיים ותקופתיים), יצירות ספרות קלאסיות (אבל לא כתבי קודש), סרטים, תוכניות רדיו וטלוויזיה, יצירות בלט, ציורים, פסלים, מילים ומשפטים בלטינית ותעתיק לטיני של יוונית. מותר לכתוב באיטליק (אות נוטה) במקום קו, אל לא רצוי לעשות זאת בטקסט בעברית כי הנטייה לא מספיק ברורה ומדגישה.

הדגשה באות כהה : ניתן להדגיש שם ספר או שם יצירה באותה כהה ולא בקו, אך רק בתוך הטקסט ולא בתוך רשימת יצירות או מקורות.

כותרת בתוך כותרת : כאשר יש צורך להדגיש כותרת בתוך כותרת מודגשת, למשל שם של יצירה שמופיע בתוך שם של ספר, ניתן להשתמש במירכאות או באיטליק, לדוגמא : אדיפוס המלך וסופוקלס : יצירה ויוצרה (שם של מחזה בתוך שם של ספר).

מירכאות : הכלל מחייב לשים במירכאות את השמות הבאים : כותרת מאמר, באנתולוגיות, בקטלוגים, בעיתונות יומית ותקופתית, סיפורים קצרים, שירים קצרים, פרק בספר, שמות קורסים, שמות של עבודות שלא פורסמו (כמו עבודות מאסטר ודוקטוראט), שמות הרצאות ונאומים, פרקים בודדים של תוכניות רדיו וטלוויזיה.

מירכאות בתוך כותרות: המירכאות נכללות בתוך כותרת מודגשת בקו, לדוגמא: עיונים ב"המטאמורפוזיס" לפרנץ קפקא (שם ספר של גבריאל מוקד הכולל שם של סיפור).

William Rubin (ed.), "Primitivism" in 20th Century Art, Ext. Cat., New York: The Museum of Modern Art, 1984.

כאשר ההדגשה בקו כלולה בתוך מירכאות, ההדגשה נשארת כפי שהיא. לדוגמא: "הדימויים המשוקעים באדיפוס המלך של סופוקלס" (של מאמר של ה' מוסורילו הכולל שם של מחזה).

כאשר יש צורך במירכאות בתוך מירכאות, תצוין הכותרת הפנימית בגרש (או באות נוטה) בעוד הכותרת הארוכה יותר במירכאות רגילות (גרשיים). לדוגמא:

"עשרה מבקרים קוראים בסיפור 'הנרות'" (פרק בספר לקרוא סיפור של ס. יזהר הכולל שם של סיפור קצר). או "עשרה מבקרים קוראים בסיפור הנרות".

Judith Gershman, "Deniel Mesguich's Shakespeare's *Hamlet*," The Drama Review, vol. 25 no. 2 (Summer 1981), pp. 17-28.

3. כינויי שם

בדרך כלל אין צורך לציין בתוך העבודה כינויים רשמיים כגון אדון, גב', ד"ר, פרופ'. בד"כ אין צורך לרשום שם מלא של יוצרים מפורסמים, כגון: דאנטה, שקספיר, בקט, מאנה, מונה, פיקאסו, אלא כשהם מופיעים פעם ראשונה בעבודה (ובסוגריים יש להוסיף כתיב לועזי. במקרה של אמן שעליו ניסוב הפרק, ניתן גם להוסיף תאריך לידה ומות). ברשימת יצירות רצוי לכתוב שם מלא של האמן לפני שם היצירה, אלא אם מחלקים את הרשימה על פי יוצרים, ואז יש לתת לכל יוצר כותרת ובה שם מלא בעברית, ובסוגריים יש לכתוב את השם בלועזית ותאריך לידה ומוות.

ראשי תיבות וקיצורים:

הכלל הוא שלא כותבים ראשי תיבות במסגרת העבודה: יש לכתוב בדרך-כלל ולא בד"כ. אין לקצר מילים, אך ניתן לקצר שמות פרטיים, על ידי גרש ' או נקודה. בדרך כלל הגרש מקובל בעברית והנקודה בלועזית.

4. כללי ציטוט

עיקרון יסודי: כל ציטוט יש להביא במדויק כפי שהוא מופיע באופן מקורי, כולל פיסוק והדגשים. **ציטטה קצרה** תבוא כחלק מהטקסט השוטף. **ציטטה שאורכה** למעלה משלוש שורות יש לרשום ללא מירכאות, ברווח מהטקסט, בהסטה של הטקסט פנימה.

חלקי ציטוט: כאשר רוצים לפסוח על חלקים של ציטוט יש להתחשב בשני דברים: הגינות כלפי המחבר המצוטט ושמירה על הבהירות והדיוק של הדברים. כל החסרה של טקסט הציטוט תצוין בשלוש נקודות ומרווח לפנייהן ואחריהן. **הערות והסברים** של הכותב בתוך ציטוט יבואו בסוגריים מרובעים.

דוגמא לעמוד כותרת

אוניברסיטת בן גוריון, המחלקה לאמנויות

שם הקורס

שנה, מסגרת (שנתי או סמסטרילי)

שם המרצה

עבודה סמינריונית

שם העבודה

כותרת משנה, אם יש

שם התלמיד

מספר התלמיד

המחלקה שבה לומד התלמיד

סטאטוס (שנה ותואר היעד של התלמיד)

תאריך הגשת העבודה

דוגמא לעמוד תוכן העניינים

ראשי פרקים

2	עמ'	מבוא
5		פרק א' (שם הפרק)
6		1. .... (שם פרק משנה)
9		2. .... (שם פרק משנה)
11		פרק ב' (שם הפרק)
12		1. .... (שם פרק משנה)
16		2. .... (שם פרק משנה)
19		3. .... (שם פרק משנה)
21		סיכום
23		הערות
26		רשימת יצירות
		צילומים
29		רשימת מקורות (או ביבליוגרפיה)
32		נספחים (אם יש)

דוגמא לרישום הערות על פי השיטה האירופאית

הערות

1. מ' ברינקר, מבעד למדומה: משמעות וייצוג ביצירה בדיונית, המכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר, אוניברסיטת תל אביב והקיבוץ המאוחד, תל אביב, 1980, עמ' 13-25.
2. אריסטו, פואטיקה, תרגום שרה הלפרין, אוניברסיטת בר אילן והוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב, תשל"ז, עמ' 31.
3. שם.
4. שם, עמ' 34.
5. J. L. Styan, Modern Drama in Theory and Practice I: Realism and Naturalism, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, p. 9.
6. B. Brecht, "On Experimental Theatre", The Theory of Modern Stage, ed. Eric Bentley, Penguin Books, Harmondsworth, 1986, pp. 103-104.
7. Ibid.
8. Ibid., p. 99.
9. ל' ויטגנשטיין, פרקים באסתטיקה, תרגום דפנה לוי ועדי צמח, הקיבוץ המאוחד וספריית הפועלים, תל אביב, 1987, עמ' 35.
10. J. L. Styan, Modern Drama, p. 10.
11. R. Rosenblum, "The Demoiselles d'Avignon Revisited", Art News, 72, no. 4 (April 1973), p. 25.
12. ל' ויטגנשטיין, פרקים באסתטיקה, עמ' 37.

דוגמא לרישום הערות על פי השיטה האמריקאית

הערות

1. מ' ברניקר, מבעד למדומה: משמעות וייצוג ביצירה בדיונית (תל אביב: המכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר, אוניברסיטת תל אביב והקיבוץ המאוחד, 1980), עמ' 13-25.
2. אריסטו, פואטיקה, תרגום שרה הלפרין (תל אביב: אוניברסיטת בר אילן והוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ז), עמ' 31.
3. שם.
4. שם, עמ' 34.
5. J. L. Styan, Modern Drama in Theory and Practice I: Realism and Naturalism (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), p. 9.
6. B. Brecht, "On Experimental Theatre", The Theory of Modern Stage, ed. Eric Bentley (Harmondsworth: Penguin Books, 1986), pp. 103-104.
7. Ibid.
8. Ibid., p. 99.
9. ל' ויטגנשטיין, פרקים באסתטיקה, תרגום דפנה לוי ועדי צמח (תל אביב: הקיבוץ המאוחד וספריית הפועלים, 1987), עמ' 35.
10. J. L. Styan, Modern Drama, p. 10.
11. R. Rosenblum, "The Demoiselles d'Avignon Revisited", Art News, 72, no. 4 (April 1973), p. 25.
12. ל' ויטגנשטיין, פרקים באסתטיקה, עמ' 37.

דוגמא לעמוד רשימת מקורות (ביבליוגרפיה) על פי השיטה האירופאית

רשימת מקורות

אריסטו, פואטיקה, תרגום שרה הלפרין, אוניברסיטת בר אילן והוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב, תשל"ז.

ברינקר, מנחם, מבעד למדומה: משמעות וייצוג ביצירה בדיונית, המכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר, אוניברסיטת תל אביב והקיבוץ המאוחד, תל אביב, 1980.

ויטגנשטיין לודוויג, פרקים באסתטיקה, הקיבוץ המאוחד וספריית הפועלים, תל אביב, 1987.

Brecht, Bertolt "On Experimental Theatre", The Theory of Modern Stage, ed. Eric Bentley, Penguin Books, Harmondsworth, 1986.

Rosenblum, Robert, "The Demoiselles d'Avignon Revisited", Art News, 72, no. 4 (April 1973), pp. 15-25.

דוגמא לעמוד רשימת מקורות (ביבליוגרפיה) על פי השיטה האמריקאית

רשימת מקורות

אריסטו, פואטיקה, תרגום שרה הלפרין, תל אביב: אוניברסיטת בר אילן והוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ז.

ברינקר, מנחם, מבעד למדומה: משמעות וייצוג ביצירה בדיונית, תל אביב: המכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר, אוניברסיטת תל אביב והקיבוץ המאוחד, 1980.

ויטגנשטיין לודוויג, פרקים באסתטיקה, תל אביב: הקיבוץ המאוחד וספריית הפועלים, 1987.

Brecht, Bertolt "On Experimental Theatre", The Theory of Modern Stage, ed. Eric Bentley, Harmondsworth: Penguin Books, 1986.

Rosenblum, Robert, "The Demoiselles d'Avignon Revisited", Art News, 72, no. 4 (April 1973), pp. 15-25.